גליון 566 שנה ט"ז – תרומה

מסביב לשולחן

נושא השבוע: **תבנית המשכן וכליו**

המקור בפרשה: **את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו** (כה, ט)

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

הגאון רבי אשר ווייס שליט"א
ראש ישיבת דרכי תורה

בענין תבנית כלי המשכן לדורות

רש"י עה"ת עה"פ את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו (שמות כ"ה ט'), וכתב רש"י וכן תעשו לדורות. והרמב"ן פקפק עליו שהרי עשה משה את המזבח חמש על חמש כמבואר בקרא, ושלמה עשאו כ' על כ', הרי דאין צריך שכלי המקדש בבית עולמים יהיו כמדתם במשכן, ובאחרונים יש בזה כמה תירוצים.

א', המזרחי כתב לחלק בין "תבנית" ל"מדה" ואף שאין המדות מעכבות לדורות, התבנית דהיינו היחס שבין מדת האורך והרוחב מעכב לדורות, וכ"כ בקרית ספר על הרמב"ם (פ"ד מבית הבחירה), וביאר בזה מה דהמשכן היה עשר על שלושים ובבית עולמים היו הקודש וקה"ק עשרים על שישים, דבשניהם אורך המקדש פי שלש מרחבו, עי"ש. אך באמת קשה גם מגובה המזבח שלא נשתנה וא"כ יש בזה לכאורה שינוי ב"תבנית", וכתב בזה המזרחי דהלכתא זו נאמרה רק לענין מדות הארוך והרוחב ולא לענין הגובה, וזה דוחק גדול כמ"ש באור החיים.

ב', המהר"ל בגור אריה כתב דשאני מזבח שלא היה "כלי" כלל אלא מחובר לקרקע וחלק מן הבנין ולא נאמר בו דין זה דכן תעשו לדורות, ובאמת מבואר להדיא בתורה דשאני מזבח המשכן שהיה כלי נחושת, ממזבח דבית עולמים שהוא כלי של אבנים ואדמה. ועוד דמזבח אינו מ"כלי המקדש", דהרי מבואר בסו"פ יתרו שנצטוו על עשיית המזבח, ועדיין לא נצטוו על המשכן עד פרשת תרומה, וגם להלכה קי"ל כמ"ד (זבחים ק"ז ע"ב) מקריבין אע"פ שאין בית.

ובמק"א ביארתי דנחלקו הרמב"ם והראב"ד אם המזבח הוי מכלי המקדש, דהרמב"ם בסה"מ מ"ע כ' כתב דכל כלי המקדש הוי בכלל מצות עשה ד"ועשו לי מקדש", והראב"ד בהשגות על מנין המצוות (ספר המצות הקצר) חלק עליו וכתב דעשיית המזבח הוי מצוה בפני עצמה עי"ש. הרי לן בשיטת הרמב"ם דמזבח הוי ככל שאר כלי המקדש ובכללם הוא, אבל דעת הראב"ד דשאני משאר כלי המקדש דבנין הוא כלי, ודו"ק בזה.

(ומפשטיה דקרא דסוף פרשת יתרו משמע כדברי הרמב"ם במו"נ (ח"ג פרק מ"ז) דמצוות הקרבנות ניתנה כדי לגמול את בנ"י מהרגלם להקריב קרבנות לאלילים, דנסמך שם לאו דעבודה זרה "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם" (כ' כ'), למצות המזבח "מזבח אדמה תעשה לי וכו' (שם כ"א כ"ב). והרמב"ן בר"פ ויקרא דחה דברי הרמב"ם בזה, וע"ש במשך חכמה בדרך נפלאה ואכמ"ל).

אך עדיין לא יתיישב לדרך זה ענין הכרובים שעשה שלמה, שהיו שונים בצורתן מהכרובים שבמשכן, כמבואר במנחות (צ"ט ע"א) דהכרובים של שלמה עמדו ע"ג קרקע ולא ע"ג הכפרת, ושל עץ היו ומצופים היו ולא של זהב ככרובים של משה עי"ש, ולפי שתי הדרכים הנ"ל לא תתיישב קושיא זו.

ג', ומשום כך כתב האוה"ח דרך חדשה בזה, ע"פ דברי המדרש דהקב"ה אמר למשה גם את תבנית הכלים שבבית עולמים, אלא שצוה לו את המצות המיוחדות של המשכן, וכיון שכך צוה הקב"ה לא נאמר בזה כן תעשו לדורות, ורק בדברים שלא נמסרו למשה מסיני נאמר ציווי כללי שלא נשנה מדותיהם. אך גם דרך זו מחודשת ואין לה מקור בדברי הגמ', אלא במדרשי אגדה שאין למדים מהם להלכה.

ד', עיין עוד בשו"ת חתם סופר (יו"ד רל"ו) שכתב לפרש כן תעשו לדורות, דכמו שמשה לא עשה מאומה מדעתו, כן לדורות לא תעשו אלא על פי דבר ה', וכן עשה שלמה שנאמר "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" (דברי הימים א' כ"ח י"ט).

ה', ואף שפירושו של החת"ס בדרש זה "וכן תעשו לדורות", רחוק מן הפשט ואינו מתיישב בלשון רש"י, מ"מ נראה עיקר דכל שנאמר ע"פ נביא אינו נסתר ממצוה זו של "כן תעשו לדורות", דענין הציווי אינו אלא שלא נשנה מדעתנו, אבל ע"פ נביא אפשר שישתנו תבנית הכלים, ואין זה נסתר ממה שאמרו דאין הנביא רשאי לחדש, דלא נאמר כן אלא בעוקר דבר מה"ת או מוסיף ומשנה הלכה, אבל בני"ד קי"ל לחז"ל דלא נאמר כלל מצוה זו לדורות אלא במה שנתחדש מפי הנביא, ודו"ק בזה כי נכון הוא לענ"ד.

והנה מבואר בדברי הימים ב' ד', דשלמה המלך עשה בבית המקדש עשר שלחנות ועשר מנורות, ועיין באריכות במנחות (צ"ח ע"ב), וכתב המשך חכמה (תצוה כ"ז כ') דבבית שני לא עשו עשר מנורות אלא מנורה אחת, ולפי המבואר מסתבר כדבריו, דהלא שלמה נצטוה בכתב מיד ה' להוסיף על מנורת המאור, אבל בבית שני שלא נצטוו הלא מצוותן "וכן תעשו לדורות". אך באמת יש לתמוה על המשך חכמה, דלהדיא מבואר ביומא (נ"א ע"ב) דגם בבית שני עשו י' שלחנות, ומסתמא גם מנורות, וכבר עמד ע"ז בתורי"ד שם. וצ"ל דהציווי לשלמה היה לדורות, או שמא גם בבית שני נצטוו ע"פ נביא לעשות י' מנורות, וצ"ע.

ולעצם הקושיא מהכרובים, אפשר שרק בכלי השרת שבמקדש, מזבח, שלחן ומנורה נאמר ציווי זה ולא בארון וכפורת שאינם כלי עבודה ושרת, והדברים נכונים ביותר לפי מה שביארתי במק"א בדעת הרמב"ם, דמצות הארון אינה כלל מצוה לדורות אלא לשעה בלבד, וכשאין לוחות אין ארון ודו"ק בזה. אמנם הנראה עיקר, דבכרובים שעשה שלמה לא שייך כלל "וכן תעשו לדורות" דכיון שעמדו ע"ג קרקע, אינם חלק מארון העדות ומן הכפורת כלל, אלא דבר נוסף ומילתא אחריתי, ואינם ענין כלל לכרובים שעל הכפורת, ודו"ק בזה כי ברור הוא.

והנה האור החיים הביא ראיה לשיטת רש"י דגם על הכלים נאמר דין "כן תעשו לדורות", משבועות י"ד שם למדו דאין מוסיפין על העזרות אלא בנביא ומלך וסנהדרין, דכן תעשו לדורות כתיב, והקשה מהא דכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתן מחנכתן, ותי' משום דכתיב "ומשחת אותם" אותם במשיחה ואין אחרים במשיחה, הרי דגם על הכלים נאמר כן תעשו לדורות, ותמה על הרמב"ן שנעלמו מעיניו דברי הגמ' עי"ש. ותמה אנכי על אוה"ח שנעלמו מעיניו דברי התוס' במקומן, דבתוס' שם הקשו דאכתי נצטרך נביא וסנהדרין לקדש את הכלים לדורות, ותירצו דמ"אותם" נתמעט דבכלים לא אמרו כלל כן תעשה לדורות, הרי דלפי דברי התוס' יש דוקא מסוגיא זו ראיה לשיטת הרמב"ן, ובודאי אין כאן ראיה לרש"י, ודו"ק.

(מנחת אשר, שמות)

דבר העורך

בניגוד לכל שאר הכפרות - אומר רש"ר הירש - שהן על מידות רעות לחלוטין או עבירות גמורות, הציץ מכפר על "עזות פנים" שהיא אינה בהכרח מידה שלילית, באשר יש עזות דקדושה שהיא חיונית וחיובית.

"...כל המידות שהוזכרו עד כה, ושבגדי הכהונה מכפרים עליהן, הן מידות של ליקוי מוסרי מסוים. ואילו תכונת העזות, יכולה לשמש מידה טובה או רעה. הדרגה הגבוהה ביותר של שלימות מוסרית, צריכה עזות הנפש, כלומר, אופי מוצק ואיתן. ואותה התכונה, יכולה להביא את האדם גם אל תחתית התהום בחיי המוסר. יש עזות לה', ויש עזות לעזאזל, כפי שמלמדים אותנו שני שעירי יום הכיפורים. מצחו של הכהן הגדול, כשהוא משוריין באצילה שבמתכות, מעמיד את דבר האמת של "קדש לה'", כמחאה כנגד כל דמיון שווא הפוגם בטהרת המקדש, הציץ, מקדש אפוא את מידת העזות שבקדושה, במלחמתה עם השוא והשקר..."

מסתבר, שישנו קשר אמיץ, בין הטוהר של הזהב המונח על מצחו של הכהן הגדול, עם כיתוב שלא יזח מדעתם של כל ישראל: "קדש לה'" !!! לבין זה שדווקא הציץ הוא המכפר על עזות פנים !!!

העזות היא חלק מה"קודש לה'" !

חלק מהסיסמה שאסור לה לזוח מדעתו של הכהן וקהל ה', הסיסמה המכריזה קבל עם ועולם כי ה' הוא האלוקים ואין עוד מלבדו והוא אמת וחותמו אמת. לכל זה, דרושה עזות פנים, עזות קדושה של אומץ ופטריוטיות יהודית, שאינה נמסה ואינה מתחנפת כנגד כל דבר שבעולם. עוצמה יהודית, הנישאת בגאווה בפי כל, כדי שהדור הבא הצעיר והרך יחוש את האיתנות וההחלטיות שבהנהגתנו. ואולי, אולי, הכפרה של הציץ על עזות פנים, משמעותה שיש צורך בכפרה על חוסר עזות פנים בקדושה ? ? ?

אמנם, אין צורך להשמיע, אין צורך במלחמות מיותרות ובריחוק, ומי כמו היהדות החרדית עוסק בקירוב ובריבוי אהבה ועזרה הדדית בעולם. אולם, יש להגביל כל זאת לקירוב לעזרה ולתמיכה, אך להיזהר ולהישמר, מהפיכה ל"סניגוריה ציבורית" למי שהנהגתנו היא הפך כל הקדוש והיקר לנו.

שלמה יצחק הלוי רוזנשטיין

צוף הוצאה לאור – נתן פלדמן

יצא לאור הספר

משבצות זהב

על

מגילת אסתר

מסדרת הספרים על הנביאים

מבצע ענק לקראת פורים

משנה ברורה מהדורת דרשו

ודרש דוד על המועדים

בהזמנה ישירה במוקד דרשו 9000-560-02

ת.ד. 41068 ירושלים - עורך ראשי: הרב שלמה רוזנשטיין - אין לקרוא בשעת התפילה וקריה"ת או ע"ח סדרי הישיבה - אין להסתמך להלכה למעשה על הדברים המובאים כאן

הרה"ג אליקום דבורקס

כיסוי הסכין בשעת ברכת המזון

מקור המנהג

נאמר בסוף פרשת יתרו לגבי בניית המזבח "לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללהו" (שמות כ' כ"ב), ומביא רש"י דברי המכילתא "הא למדת שאם הנפת עליה ברזל חללת שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך". מובא בשו"ע או"ח סימן ק"פ סעיף ה' "ונוהגים לכסות את הסכין בשעת ברכת המזון ונהגו שלא לכסותו בשבת ויו"ט". וכתב הב"י ב' טעמים לדבר, האחד מפני שברזל מקצר ימי האדם ואין זה מן הראוי שיהיה מונח על השלחן הדומה למזבח שמאריך ימי האדם, וטעם שני כתב בשם רבינו שמחה לפי שפעם אחד הגיע אחד לברכת בונה ירושלים ונזכר בחורבן בית המקדש ותקע סכין בבטנו ע"כ נהגו לסלקו בשעת ברכה.

המג"א (שם) כתב להסביר מדוע ביום חול מכסין הסכין ובשבת אין מכסין וז"ל "משום ששלחן דומה למזבח ובמזבח כתוב לא תניף עליהם ברזל ובשבת אין בונין מזבח וליכא רמז למזבח".

כיסוי הסכין בלילה ובשבת

מובא בגמ' שבועות דף ט"ו שאין בונין את בית המקדש בלילה ולומדים זאת מהפסוק "ביום הקים את המשכן" (במדבר ט') ביום מקימין ולא בלילה, וכך פסק הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פרק א' הי"ב. דנו האחרונים בדין המזבח האם הוא בכלל דין זה ואף בנין המזבח צריך להיות ביום, או שמא המזבח שונה דהוא בכלל שאר כלי המקדש דפשוט שלא נאמר בהם דין לבנותם ביום.

והנה כתב הרמב"ם בספר המצוות מ"ע כ' "הוא שציונו לבנות בית הבחירה לעבודה, והוא אמרו יתעלה ועשו לי מקדש, וכבר ביארנו שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה והשלחן והמזבח כולם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש". הרמב"ן בספר המצוות מ"ע ל"ג השיג על הרמב"ם וז"ל "ולא הוכשר בעיני הטעם שכתב בו הרב שאמר שהם חלקים מחלקי המקדש לפי שאין הכלים חלק מן הבתים אבל הם שתים מצוות ואינן מעכבות זו את זו ומקריבין בבית אעפ"י שאין בו כלים אלו", ולכאורה יש נ"מ לדינא בין דעת הרמב"ם לדעת הרמב"ן, שלדעת הרמב"ם שהמנורה והשלחן והמזבח כולם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש, א"כ כשם שאין בונין את המקדש בלילה ה"ה שאין עושין את המנורה והשלחן והמזבח בלילה שהרי כולם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש, אולם לדעת הרמב"ן שאין הכלים חלק מהמקדש אלא שתים מצוות הם א"כ אפשר לומר שמותר לעשות את הכלים בלילה שהרי עשיית הכלים הם לא בכלל בנין המקדש שהוא רק ביום ולא בלילה.

הגר"ב זולטי זצ"ל בירחון קול תורה (שנה מ' חוברת י"א) כתב לחדש דמה שמחולקים הרמב"ם והרמב"ן אם כלי המקדש הם כולם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש, או שהם שתי שתי מצוות היינו בכלים שאינם מחוברים למקדש כגון המנורה השלחן ומזבח הפנימי שהוא מזבח הזהב וע"ז מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן דלדעת הרמב"ם אף שהכלים לא מחוברים למקדש מ"מ בתורת כלי המקדש הם כולם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש ולדעת הרמב"ן פשוט שאין הכלים בכלל המקדש, אבל מזבח החיצון שהיה בנין ומחובר לאדמה כמש"כ הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"א הי"ג אין הוא בכלל כלי המקדש אלא הוא כהמקדש עצמו, וכיון שכן אפשר שאין בונין אותו אלא ביום ולא בלילה. ויש להביא ראי' לזה מהגמ' בכתובות דף ק"ו ע"ב "מזבח הזהב וכלי שבת באים ממותר נכסים מזבח העולה הלשכות והעזרות באים מקדשי בדק הבית". ופירש"י "**מזבח הזהב כלי הוא ולא בנין שאינו מחובר לאדמה ויכולים לטלטלו לפיכך נידון ככלי, מזבח העולה שהוא בנין בא מקדשי בדק הבית**", הרי מפורש שמזבח הזהב יש עליו תורת כלי ומזבח העולה תורת בנין עליו, וא"כ י"ל שמזבח העולה הוא כמקדש עצמו שאין בונין אותו אלא ביום ולא בלילה.

אמנם נראה דמדברי הרמב"ם לא משמע כך, דכתב בהלכות בית הבחירה פ"א ה"ו "ועושין במקדש כלים מזבח לעולה ולשאר הקרבנות וכיור וכנו ומנורה ושלחן וכו'", ומוכח מזה שהמזבח לעולה אעפ"י שהיה בנין ומחובר לאדמה מ"מ הוא בכלל הכלים שהיו במקדש, ולכאורה צ"ע למאי נ"מ כתב הרמב"ם שהמזבח לעולה הוא בכלל הכלים שהיו במקדש הרי הוא בנין ולא כלי והוא בא מקדשי בדק הבית מפני שהוא בנין (עי' רמב"ם הלכות שקלים פ"ד ה"ח), וא"כ לשם מה כתב הרמב"ם שהוא בכלל הכלים שעשו במקדש? ולכן צ"ל בדעת הרמב"ם שהמזבח לעולה הוא בכלל הכלים שעשו במקדש היינו שמותר לבנותו גם בלילה כמו שאר הכלים שעושין אותם גם בלילה ואעפ"י שהמזבח לעולה הוא בנין מ"מ אין הוא כמקדש עצמו שנאמר "וביום הקים את המשכן ביום מקימין ולא בלילה" אלא דינו כשאר כלי המקדש שעושין אותם גם בלילה. ולכן נראה לומר דאף לדעת הרמב"ם שהמנורה השלחן והמזבח כולם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש זהו רק לגבי קיום מצות "ועשו לי מקדש" שגם עשיית הכלים הם בכלל מצות ועשו לי מקדש אבל לגבי ענין שאין בונין את המקדש בלילה שביום מקימין המשכן ולא בלילה זה נאמר על המקדש עצמו ולא על הכלים שהרי בפסוק מדובר על המשכן עצמו ולא על הכלים.

וכך משמע מדברי הערוך לנר בחידושיו למסכת סוכה דף מ"א שכתב במפורש שאפשר לבנות מזבח בלילה וז"ל "דהא דאין בונין המקדש בלילה לומדים בשבועות מביום הקים את המשכן, והנה זה פשיטא דכלי המשכן אינם בכלל משכן סתם דהא בכל מקום נאמר בכתוב "את המשכן ואת כליו" והשתא כלי המשכן לכאורה מותר לעשותם בלילה וא"כ גם מזבח שהוא בכלל כלים כנראה מדברי הרמב"ם הלכות בית הבחירה פ"א ה"ו "ועושין למקדש כלים מזבח לעולה וכו' מותר לבנותו בלילה", ומוכח שאפילו לדעת הרמב"ם שכולם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש והרי הם בכלל מצות "ועשו לי מקדש" מ"מ מותר לעשותן גם בלילה. וכך כתב בס' הר המוריה הלכות בית הבחירה פ"א הלכה א' אות ב'. בשו"ת בית יצחק (שמעלקיס) או"ח סימן ג' אות ה' כתב דהגאון שמחה בונם איגר בן הגרע"א כתב לו בשם גדול אחד דבונין המזבח בלילה, בשו"ת מהרש"ם ח"ו סוף סימן ל"ח מביא בשם הגרע"א במזבח כשר לבנות בלילה כיון דהוי כלי.

אולם הפנים יפות פרשת ויצא ובס' צפנת פענח (למהרי"ט) פרשת ויצא כתבו דאי אפשר לבנות מזבח בלילה, וכך משמע מדברי המשך חכמה פרשת ויצא עה"פ "וישכם יעקב בבוקר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מזבח ויצק שמן על ראשו" (בראשית כ"ח י"ח) וז"ל "ולא בנה מזבח כי חשש פן יקריבו עליו לע"ז יושבי הארץ, אבל מציבה לא היה דרך העו"ג להקריב עליה ולא הקים אותה בלילה ככתוב "וישכם יעקב בבוקר" ולא הקימה בלילה דאין בונין את ביהמ"ק בלילה", ומוכח מדבריו דאף מזבח אין בונין בלילה, ולכאורה אף במה אין בונין בלילה דבפשטות דין מזבח דיעקב כדין במה. וכדבריו נקט הגרי"פ פערלא בספר המצוות עשה י"ג וכן האריך להוכיח בס' עבודה תמה שער ז' דף ס"ו (עי' חידושי רבי שלמה היימן סימן ב' ובס' תורת הקודש (אילן) מהד"ת סימן ז' וסימן י').

הלבוש בסימן ק"פ כתב להעיר מה שונה שבת ויו"ט מבחול וכי בשבת ויו"ט אין השלחן נקרא מזבח כמו בחול?, ומתרץ דלטעם הראשון לכיסוי הסכין מפני שברזל מקצר ימי האדם ואין זה מן הראוי שיהיה מונח על שלחן הדומה למזבח שמאריך ימי האדם שנאמר לא תניף עליהם ברזל, והכוונה שמסלקין את הסכין כדי שיהא לנו לזכרון שלא היו מניפים ברזל על המזבח בשעת בנייתן ולא נטעה בזה כשנזכה לבניתו, אבל בשבת ויו"ט שכבר ידוע שאין בנין ביהמ"ק דוחה שבת ויו"ט צריך לעשות זכרון דלא תניף. ולפי"ז יש ליישב הקושי' שהבאנו לעיל מדוע בלילה צריך לכסות הרי אין בונין ביהמ"ק בלילה? וי"ל דדוקא בשבת לא צריך לעשות זכר למזבח שהרי יש איסור חילול שבת ויו"ט לבנות המזבח, אולם לגבי לילה י"ל שאז כן יבואו לטעות שהרי ביום חול מותר ולא יחלקו בין היום והלילה ויש חשש שלעתיד שנבנה יבואו להניף ברזל על המזבח. (עי' בס' שלמי שמחה (עלברג) ח"ב סימן ע').

מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

בענין מוסיף על המזבח כשסדין אותו בסיד

[רמב"ם פ"א מהל' בית הבחירה הט"ז, ומלבנין את המזבח פעמים בשנה בפסח ובחג]. ראיתי בפי' המאירי במדות שכ' דהיו סדין אותו בחלב של סיד, נראה שהי' קשה לו קושיית הרא"ש שהרי מוסיף על המזבח, ומבואר בחולין פ"ג ב' שאסור להוסיף אפי' מעט חול על המזבח אם מבטלו, ובעירובין ק"ד א' מבואר דקצת מלח אסור להוסיף ולבטלו, לכן פי' שלא הי' בו ממש אלא כמו חלב, ואין זה הוספה שניכר היטב האבן.

ומ"מ צ"ל שיש בזה משהו ממש, כמו שמצינו בשבת ק"כ ב' דדם וחלב יבש חוצץ בטבילה, דאל"ה תיקשי ליה קושיית הרא"ש למה אמר שמא יגע הא ודאי יגע, וע"כ שזה חוצץ שאין זה נגיעה ממש, ומ"מ לענין להוסיף על הבנין אין זה נקרא הוספה כיון שאין בהם ממש וצ"ע.

עוד יש לעי' דבחולין י"ח א' דבסיד שיעור הפגימה טפח, ומשמע דשיעורו טפח על טפח, ואם הי' כמין משקה איך שייך בו עובי טפח. ואולי המאירי מפרש באורך טפח על טפח נתקלף הסיד ולא בעובי טפח. ואולי גם לשאר הראשונים צריך לפרש כן כי לא מסתבר שהסיד הי' עבה טפח ע"ג האבנים, אבל בלשון רבינו לק' ספ"ב לא נראה כן, ואולי ס"ל לרבנו שהסיד כיון שהוא לצורך בנין המזבח כדלקמן פ"ב הט"ז לא מיקרי מוסיף על הבנין, וצ"ע בכ"ז.

(דרך חכמה)

בעומק הענין

הרה"ג ישראל וינברג שליט"א

בענין 'יוצא מן הטמא' לענין 'מן המותר בפיך'

כתב רבינו בחיי (שמות כ"ה ג'-ה'), לא מצינו **משי** בנדבת המשכן, לפי שהוא יוצא מגוף השרץ שהוא התולעת ולא הוכשר למלאכת שמים אלא דבר טהור וכו' שנאמר (שמות י"ג) למען תהיה תורת ה' בפיך **מן המותר בפיך**. ועיקר דרשה זו נאמרה (בשבת כ"ח.) לענין תחש דמשכן. ושם (כ"ח:) לענין תפילין.

וצ"ב דהא לא על **היתר** קפדינן אלא 'מין היתר' דהא **נבלות** כשרות לעור תפילין. ועוד דעור לאו **מאכל** הוא וכן משי עצמו. אלא על **המין** אנו מקפידים. ומעתה הא קור המשי אינו אלא 'יוצא מן הטמא' ולא טמא עצמו הוא, ואין לו 'מין' כלל לכאורה.

[ואמנם מצינו דין 'יוצא מן הטמא' אף לקביעות המין. עיין בחי' רבינו חיים הלוי ובשו"ת יד אליהו שהובא בפוסקים בהל' תפילין, ואכמל"ב. אבל כל זה הוא **בולד** של טמאה ולא בחלב וביצים. ואילו קור משי דמי לחלב וביצים].

והנה בב"י (יו"ד סי' פ"ז) דייק מדברי הרמב"ם (פ"ט ה"ג ממאכ"א) שלוקים על **חלב** [בקמץ] נבלה, משום איסור **נבילה**. וכן כתב הב"ח בקונטרס אחרון. ובלח"מ (שם) ובפמ"ג (סי' פ"א) כתבו דאין לוקים עליו אבל אסור מן התורה, וכמו"ש הרמב"ם (פ"ג ממאכ"א) לענין חלב טמאה. [ולדעת תוס' חולין (ס"ד.) דלוקים על 'יוצא מן הטמא' הדין דלוקים על חלב נבילה].

אבל בפרישה ובגליון רש"א כתבו דאין בחלב נבלה איסור אלא מדרבנן. שהרי אף ביצת נבילה אינה אסורה אלא מדרבנן (עיין יו"ד פ"ו), ומשום שלא נתגדלה מהנבילה ואיננה 'יוצא מהטמא", והוא הדין חלב נבילה. וצ"ב דעת האוסרים מן התורה.

והנה בכו"פ (יו"ד סי' ס"ב) כתב דחלב טמאה היא כ'ציר' טמאה, ונלמד לאיסור מקרא מקרא ד'הטמאים' לרבות צירם. וחמור מ'ביצת טמאה' שהיא וולד בפני עצמו ואינה כציר בשר, עכת"ד. והרי אף בביצה נוהג דין 'יוצא מן הטמא'. אלא כוונת הכו"פ דציר חמיר מ'יוצא מן הטמא' דהוי כ**גוף** הבשר, וזהו הנלמד מקרא דהטמאים.

וכבר נחלקו האם מותר לבשל ציר [היוצא מן הבשר] בחלב. דבחוו"ד (סי' צ"א סק"ט) וחת"ס (הו"ד בפ"ת סוס"י פ"ז) ס"ל דאיסור ציר משום 'יוצא מן הטמא' אבל אינו כגוף הבשר ומותר לבשלו בחלב. אבל בפמ"ג (סי' פ"א) ס"ל דציר בשר עם חלב לוקה עליו משום בשר בחלב. ובחוו"ד תמה אטו מי רגלים שיש בהם איסור יוצא מן הטמא, האם נאמר דמ"ר דטהורה עם חלב יהא בהם איסור בב"ח. ולדעת הכו"פ ניחא דציר חמיר מ'יוצא' והוא כגוף הבשר.

והיינו טעמא דהאוסרים חלב נבלה, דס"ל ככו"פ דחלב הוא כ'ציר', וס"ל דציר עצמו הוא כגוף הבשר ולא כדין יוצא מן הטמא.

ולפי"ז ניחא נמי דברי רבינו בחיי, דאיהו ס"ל דקור משי הוא כ'ציר' והוי כגוף הבשר ולא רק כדין 'יוצא מן הטמא'.

עקרי הענין

הרב מאיר שולבייק

עיקרי העניין תבנית המשכן

מקור העניין. כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ:

הדין של עשיית הכלים לדורות כצורת המשכן. הנה ברש"י כאן כתב **וכן תעשו - לדורות** אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. וצ"ע דברש"י שבועות י"ד ע"ב מבואר על הדין שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של ע"א, ולמדו שם מוכן תעשו, ופרש"י שם, וכן תעשו קרא יתירא למידרש לדורות ובימי משה דהוא מלך ונביא ואחיו כה"ג ואורים ותומים ושבעים זקנים, וא"כ הרי ברש"י עה"ת כתב שהפסוק נצרך לדין של כלי בית עולמים יהיו כתבנית כלי המשכן, ומנ"ל הא הרי בגמ' למדו מזה שצריך מלך וכה"ג לקדש העזרה. הרמב"ן כאן תמה ע"ד רש"י וכתב, ולא ידעתי שיהיה זה אמת שיתחייב שלמה לעשות כלי בית עולמים כתבנית אלו ומזבח הנחושת עשה שלמה עשרים אמה ארך ועשרים רחב כו' ועל דרך הפשט א"צ לכל זה אלא בא הכפל לחיזוק וזירוז אמר ועשו לי מקדש בית וכלים כו' וכפל וכן תעשו כולכם בזריזות וחריצות כו' ע"ש. אמנם בחידושי מרן הר"ז הלוי ז"ל כאן כתב וז"ל ולכאורה דברי הרמב"ן צריכין תלמוד דהרי רק המזבח נשתנה בבית עולמים מכפי שהיה במשכן ולא רק מדתו בלבד אלא גם בעיקר דינו דבמשכן היה של נחשת ומטולטל ובבית עולמים היה של אבנים בבנין וע"ז נאמר בתורה ואם מזבח אבנים תעשה לי וגו', אבל שאר הכלים השלחן והמנורה ומזבח הקטרת היתה מדתם במקדש כמו במשכן והדיינים של גביעים וכפתורים ופרחים וככר ומקשה האמורים במנורה של משכן כולם היו נוהגין גם בבית עולמים וכו' הרי דכל הנאמר הכא בפ' תרומה מדיני הכלים וצורתן כולם היו נוהגים גם לדורות בבית עולמים ושפיר פירש"י דזה נלמד מהקרא דוכן תעשו. וע"ע בספר אור אברהם להגרא"א גורביץ שליט"א מה שכ' ליישב שיטת הרמב"ן בזה. ובספר משמר הלוי עה"ת כאן. עוד בעניין זה ראה בשו"ת חת"ס יו"ד סי' רל"ו.

עוד בדינא דעשיית כלי המקדש. כתב הרמב"ם הלכות בית הבחירה פרק א הלכה כ אין עושין כל הכלים מתחילתן אלא לשם הקודש, ואם נעשו מתחילתן להדיוט אין עושין אותן לגבוה. ובקרית ספר שם כתב דהמקור לד' הרמב"ם הוא מדכתיב את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו משמע דעשיית כל הכלים דומיא דמשכן דעשייתו לקודש מתחילתו כדמשמע ועשו לי מקדש שמתחילת עשייתו יהיה לשם הקודש ואם נעשו מתחילתן להדיוט אין עושין אותן לגבוה דתחילתן לקודש בעינן כדאמרינן וכו' עכ"ל

הדין שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות. בגמרא [שבועות ט"ו א]: למדו אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד, מנה"מ, א"ר שימי בר חייא, דאמר קרא ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו – לדורות. ובתורה תמימה הערות ביאר העיר היא ירושלים, וקדושתה גדולה משאר קדושת ארץ ישראל [עיין לפנינו בפ' ראה (ט"ו ז') בפסוק כי יהיה בך אביון מאחד אחיך וגו'] והעזרות קדושתן גדולה מקדושת ירושלים, ואי אפשר לחדש קדושה, היינו להוסיף על שטח העיר והעזרות שיהיה נחשב השטח הנתוסף כקדושת העיר והעזרות אלא בב"ד של שבעים ואחד, וילפינן ממשכן, כמו שהמשכן נתקדש ע"י משה שהיה מלך ונביא {ולגבי אם למשה היה דין מלך, צ"ע איך שימש את חותנו יתרו הרי מלך שמחל על כבודו אין כובוד מחול, עיין משך חכמה ר"פ יתרו מש"כ בזה}. והיו שם שבעים זקנים ואורים ותומים. ובפרק א' מ"א דסנהדרין פירש הרע"ב דמשה היה במקום סנהדרי גדולה, וכתב על זה התוי"ט דכן מסתבר, משום דלא נמצא מנוי שבעים זקנים לסנהדרין כי אם בפרשת מתאוננים (פ' בהעלותך) וזה היה אחר מעשה המשכן, עכ"ל. אבל בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ג מבואר מפורש כמו שכתבנו, דקאי על מספר שבעים זקנים שהיו שם, ומביא הפסוק דמתאוננים אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, עיין שם. וצ"ל דבאמת עוד לפני מעשה המשכן היו מיוחדים שבעים זקנים לכל דבר שבקדושה וכדכתיב מפורש בס"פ משפטים ושבעים איש מזקני ישראל, והירושלמי מביא זה הפסוק דפ' בהעלותך משום דמאותו פסוק ילפינן בסנהדרין ט"ז א' לעיקר הענין דסנהדרי גדולה היו של שבעים ואחד איש. וע"ע כאן משך חכמה מש"כ ליישב את קושיית התוס' שמשה לא היה צריך אורים ותומים מששון שנתנבא בזה הדבר.

האם מותר לעשות צורת המשכן בזמן הזה. המנחת חינוך מצוה רנד נקט שבזמן הזה ליכא לאיסור עשיית תבנית המשכן רק בזמן הבית או שהמשכן קיים יהיה אסור. וז"ל אבל תבנית מקדש הנה אז בשעה שנאמר המקרא לא הי' אז בהמ"ק רק המשכן המבואר בתורה א"כ מצד הסברא היה אסור לעשות תבנית המשכן כיון שהי' משמש לפנינו יתי' ואח"ז כשנגנז המשכן בשעת בנין בית עולמים בודאי אסור לעשות כתבנית ב"ע וקודם לכן ידוע דבמשכן לא הי' אולם א"כ בודאי הי' שרי לבנות אכסדרה כמו שהי' רוצה כי לא הי' צורת אולם ידוע כלל עד שמואל ודוד שדרשו תבנית המקדש והכל מיד ה' עליהם השכיל והנה שלמה המלך עשה רומו של היכל שלשים אמות ואנשי בית שני עשו רומו ארבעים כמבואר בב"ב ד"ג וע' ר"מ הבהב"ח א"כ חזינן דנשתנה צורתו מבית ראשון לבית שני וכן בית השלישי שיבנה ב"ב אינו ידוע צורתו כמבואר בר"מ דבוני בית שני בנו מעין דברים המפורשים ביחזקאל אבל הרבה דברים סתומים הם וכשיבא משיח והשי"ת יאיר עינינו אז נדרוש מתוך פסוקים תבנית המקדש אם כן כיון שנשתנה צורתו בכ"פ איזה תבנית אסורה לנו האידנא אם תבנית המשכן או תבנית ב"ר או ב"ש או בשילה הי' תבנית אחר כי הי' בית אבנים וע' היריעות א"כ מה נדע עתה מה לאסור ולומר דכל הבנינים שהיו עד עתה אסור לעשות כתבנית כ"א דבר זה דחוק. ועוד דהיו מודיעים לנו חז"ל צורת המשכן שילה ג"כ כדי לידע תבניתו ע"כ אלולי דמסתפינא מחבראי וכ"ש מרבותי הייתי אומר דדין זה אינו מלאו הזה רק בזמן שבהמ"ק קיים אסור לעשות כתבניתו כגון בזמן המשכן היה אסור לעשות כצורות המשכן כיון שהיה אז משמש לפניו יתב' וכן כשהיה שילה עומד וכן נוב וגבעון וכן ב"ר הי' אסור לעשות בכ"ז מהזמנים איזה תבנית שהי' דוגמת התבנית שהי' משמש אז וכן בבית שני הי' אסור לבנות כתבניתו וכן בבית שלישי ב"ב יהיה אסור לעשות כתבנית שיהי' אז כי הם משמשין לפניו יתי' אבל האידנא כיון בעוה"ר אין משמשין לפניו אפשר דאין בכלל לאו הזה. ועוד ראיה לדברינו אלה דזה ידוע דעזרה לא הי' תמיד בשוה ומשנה שלמה שנינו מוסיפין על העזרה וכ"פ הר"מ א"כ מה דמות יערוך לעזרה ולא יעשה כתבניתה אלא בכ"ז שהיתה העזרה באיזה תבנית שהיתה וכן המקדש כולו אסור אז לעשות דוגמתו. והנה אני כותב זאת באימה וביראה כי הוא להקל באיסור דאורייתא נגד הפוסקים אך תורה היא וללמוד אני צריך ולא אוכל להבין אם יש איסור בזה"ז לעשות תבנית עזרה מאיזה תבנית נאסר וצ"ע בזה. והגמ' דנקטה בית דוגמא הוא דאין סברא דקודם בית ראשון דלא הי' אולם כלל הי' אסור לעשות דוגמתה ובפרט דלא ידעו הדוגמא כלל. אמנם בשו"ת שלמת חיים להגר"ח זוננפלד אסר לכתחילה לעשות אפילו צורה קטנה של תבנית המשכן, אבל באגרות משה יו"ד ח"ג סימן ל"ג התיר לעשות צורת המשכן וכליו בגודל שאינו הגודל האמיתי של המשכן והכלים

הלימוד המוסרי מ'וכן תעשו-לדורות'. כתב בספר נפש החיים [שער א פרק ד] ועשו לי מקדש גו' ככל אשר אני מראה אותך וכו' וכן תעשו, ורז"ל דרשו (סנהדרין ט"ז) וכן תעשו לדורות, ולדרכינו יש לומר גם כן שרוצה לומר אל תחשבו שתכלית כוונתי הוא עשיית המקדש החיצוני, אלא תדעו שכל תכלית רצוני בתבנית המשכן וכל כליו, רק לרמז לכם שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמיכם שתהיו אתם במעשיכם הרצויים כתבנית המשכן וכליו, כולם קדושים ראוים ומוכנים להשרות שכינתי בתוככם ממש, זהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דייקא שככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו', תכלית כוונתי שכן תעשו את עצמיכם, וכו'. ובספר דרש משה להגר"מ פינשטיין זצוק"ל בדרוש ד' ביאר הוכחת הדרשא מן הפסוק וז"ל וזהו פי' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם שהמקדש יגרום שאשכון בתוכם, ממש בתוך כל גוף ישראל שגופו של ישראל יהי' ביהמ"ק מחמת שהכל יעשה לש"ש, וכן ניחא גם מה שאמר אח"כ ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו' וכן תעשו דפרש"י שם וכן תעשו לדורות וקשה הניחא על תבנית הכלים אבל תבנית המשכן א"א לעשות לדורות כי כל מקדש פי' בתבנית אחר, ולדברי ניחא שכוונת הקרא וכן תעשו כל אחד בגופו ללמוד מתבנית המשכן שכמו כן יעשה בגופו כדבארתי.

גנוזות

עורך הרב הלל מן

בגדרי תבנית המשכן

במקרא נאמר ועשו לי מקדש ושבנתי בתוכם, ובאוה"ח הק' מ"ט קראו מקדש, ומיד אח"כ בקרא כתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, הרי דנקרא משכן ולא מקדש, ומ"ט קראו מקדש עיי"ש.

וכן צ"ב שהרי למעשה בכל דוכתא איקרי משכן משכן ולא מקדש, ומ"ש לענין ועשו לי מקדש, דווקא דקרי לי' מקדש, וכמו"כ יק' במקדש דהכי קרי לי' בכל דוכתא, ומ"ש לענין ונתתי משכני דפ' בחוקותי דווקא דקרי לי' משכן. וכן גוף הענין צ"ב דמ"ש דמשכן שבמדבר שמו משכן ולא מקדש, ומשא"כ מקדש שבאר"י מקדש שמו ולא משכן, ומהו הטעם לשינוי המחייב שזה שמו משכן וזה שמו מקדש.

והנה בפשטות ענין המקדש לצורך בנ"י הי' שתהי' שכינה ביניהם כמבואר בכמה וכמה קראי ובמדרשי חז"ל, אבל חזינן שהי' בזה גם משום צורך גבוה, במדרש תנחומא שנתאוה הקב"ה כשם שיש לו דירה למעלה כך יהא לו דירה למטה, ובעוד דוכתי.

ונראה דתרווייהו איתיניהו וב' תכליות היו במשכן, א' לצורך ישראל, וב' לצורך גבוה, וזהו שינוי ההגדרות דמקדש ודמשכן, דמקדש עיקרו מצד צורך הקדושה שהוא הקב"ה שהוא קדוש ומופרש ומובדל עד אין תפיסה כלל, ומ"מ יש צורך לדירה בתחתונים לקדושתו. ומשכן עיקרו מצד צורך בנ"י שישכון בתוכם ה', וכמו"ש בפ' תצוה וידעו כי אני ה' וכו' לשכני בתוכם. וי"ל דצורך גבוה עיקר קיומו בבית של קבע הוא, כמבואר בשמואל כי לא ישבתי בבית וכו', וכן בקרא 'הוא יבנה בית לשמי', מבואר דבית לשמי אינו אהל ומשכן, אלא לבנות לו בית ארזים.

ונמצא לפי"ז שעיקר הענין באהל ובמשכן שבמדבר, הי' מצד צורך בני ישראל, ומש"ה נקרא משכן, דעיקרו מצד התכלית של לשכני בתוכם הוא, אלא דממילא אחרי שכבר עשו משכן ושרתה בו שכינה, נתקיימה גם התכלית השניה של צורך גבוה, אבל החיוב והציווי לעשותו מחמת שם משכן הוא.

משא"כ בקבע כשיש תכלית של גבוה ותכלית של בנ"י, פשיטא שהעיקר בשם הדבר הוא הצורך גבוה שכנ"ל מקדש שמו, ומש"ה נקרא מקדש אע"פ שלמעשה במקדש מתקיימת גם התכלית שמצד בנ"י שהוא לשכני בתוכם.

ושפיר מבואר מ"ט משכן איקרי מקדש ג"כ, שהרי נתקיים ענין מקדש גם במשכן, אלא שעיקר עשייתו מחמת הענין דמשכן הוא, ומש"ה שמו משכן, וה"ה במקדש דאיקרי משכן כיון שנתקיים בו התכלית של ושכנתי בתוכם, דהיינו משכן, אלא דמ"מ עיקרו בתכלית דצורך גבוה, ומש"ה איקרי מקדש.

כעת במהדורה רביעית

הנושאים הבאים

תרומה- תבנית המשכן וכליו, את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו (כה, ט)

תצוה- מצות מחית עמלק, ענינא דיומא

כי תשא- הפסקה

ויק"פ- מלאכת מוחק בשבת, כל העושה בו מלאכה יומת (לה, ב)

מוסד הרב קוק

חדש

שלמי מנחם

שו"ת בענייני
הלכות שכנים
ושכירות פועלים

מכון ירושלים

הופיע

יד דוד

על מסכתות
נדרים נזיר וסוטה
להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל
יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם
מקורות וציונים

עורך הרב הלל מן

תבנית המנורה שהביאה לאורה

סיפור מאלף התרחש לרבי אליהו חיים מייזל אב"ד לודז' עם כ"ק השפת אמת שסימל יותר מכל את דברי הספורנו אודות המנורה, לדבריו קני המנורה בימין שהיו במקדש סימלו את תלמידי החכמים שאורם זרח בכל עיר ופלך, ואילו קני המנורה משמאל מסמלים הם את תומכי התורה ומחזיקה המסייעים בעד אור התורה לזרוח בכל מקום.

באחד הימים הגיע אב"ד לודז' לביתו של השפת אמת, ובצאתו נראו פניו כנפולות, אחד מחסידי הרבי שהמתין ליכנס לרבו, היה אף הוא תושב לודז', והבחין בכך, בסתר ליבו רצה לדעת מה הביא את רבו למעונו של האדמו"ר, ומדוע יצא הוא מבית הרבי בפנים נפולות, אך מפאת חשיבותו של הרב לא העז לשואלו.

משנכנס אל הרבי ושח לו את מבוקשו, השיב לו הרבי כי אם הוא שב עתה לביתו בלודז' נמצא כאן רבה של העיר ויוכל לקחתו עמו בנסיעתו חזרה ללודז', החסיד הבין כי הרבי חפץ שהוא יסייע בידי אב"ד לודז', והוא תר אחריו לקיים מצות רבו, בדרך שוחחו השנים, ומשנפתחו סגור ליבו של הרב החל החסיד לשאול את רבי אליהו חיים לפשר בואו אל השפת אמת, ובעיקר לצאתו בפנים נפולות במעט.

השיב לו הרב, כי לא מכבר נזדמן יהודי לביתו, ובפיו בקשה דחופה עבור מצות פדיון שבויים, סכום הכסף שנצרכו לאותה מצוה היה גדול להשיג יד, שלושים אלף רובל, אבל לא ידעתי לעצמי מנוח, ובצר לי נטלתי כסף פקדון שהיה בידי - בתורת הלואה, לתתה ליישום מצוה זו תוך תקוה שאוכל להשיבה במהרה, וכך אירע.

לאחר מכן החלטתי לסור למעונו של השפת אמת לבקש הימנו שיפציר בכמה נדיבים מחסידיו המתגוררים בעירינו לודז' שיתרמו הם למצוה חשובה זו, תוך ידיעה שהללו יקיימו בכל מאודם מצוות רבם.

משהגעתי אל הרבי, החל הרבי לומר לי שאף כי מצוה גדולה היא זו פדיון שבויים, לא היה לי ליתן כספי פקדונות לכך, ועלי היה לבטוח בה' שיושיע בעד מצוה זו, וכך מצאתי עצמי בצאתי ריקם, ולכך היו פני נפולות.

רק עם הגיעם לעיירה לודז', נודע להם גודל תעצומותיו של הרבי, ברדתם מהרכבת המתינו להם שלשה מחסידיו של הרבי מגור, ובידי כל אחד מעטפה עם עשרת אלפים רובל כל אחת, למרבה תמיהתו של הרב מלודז' השיבו כי קיבלו טלגרמה בהולה מבית הרבי המצוה עליהם ליתן לכם כסף זה למצוה חשובה, ואנו מקיימים מצוות רבינו.

פנה רבי אליהו חיים אל אותו חסיד באומרו, על רבכם נאמר אמור מעט ועשה הרבה, שכן לי אכן הוא אמר שהיה עלי לבטוח בה' כי אכן זו האמת, אבל במעשים הוא דאג שאור התורה יוכל להיות מופץ ללא קושי, ומחזיקי התורה שמהווים יחד שלימות המנורה יוכלו ליטול חלק בהארה זו שערכה לא יסולא בפז.

המנשבת בחוץ. שהיא תתמודד ותנצח את המתייוונים. וזה 'שלך גדולה משלהם'.

נמצאנו למדים כי ה'שמן למאור' הוא חלק מהבניין של המשכן. הוא חלק מהיסודות של הבניין שיהיה כזה שגם יאיר החוצה. כך גם בבניית הבית היהודי ה'משכן' הפרטי של כל אחד ואחד. בית יהודי חייב להיות מבוסס על תורה ויראת שמים. 'בית שאין דברי תורה נשמעין בו סופו להשרף ח"ו'. עלינו לדאוג שבבית היהודי יהיה 'שמן למאור' שהבניין שאנו בונים יהיה כזה שיאיר גם כלפי חוץ. שתהיה לו השפעה על אחרים. שנזכה להיות 'ללמוד וללמד' להביא את אור התורה גם לאחרים. 'שמן למאור' הוא חלק מיסודות הבניין.

בניית והחזקת בית יהודי איננה קלה היא דורשת מאמץ תמידי ללא פשרות וללא ויתורים. למטרה חשובה זו של הקמת בית יהודי הקב"ה נותן לנו כוחות רוחניים מיוחדים. בל נרים ידיים, נילחם ונתמודד אל מול הרחוב המלא כפירה, וננצח.

הרה"ג ירחמיאל קראם

תבנית המשכן וכילו

סדר הפרשיות בתורה, קריאת הקב"ה למשה רבנו, בסוף פרשת משפטים, 'עלה אלי ההרה' כדי לקבל את התורה והמצווה, את הלוחות הראשונות, ומייד לאחר מכן פרשיות תרומה ותצווה עם הציווי להקמת המשכן, יוצר את הרושם שכך היה סדר השתלשלות הדברים והציווי להקמת המשכן נאמר למשה רבנו בעת היותו בהר בארבעים היום והלילה הראשונים, אחרי קריעת ים סוף, עוד טרם קבלת התורה על ידי בני ישראל.

ולא היא. הציווי 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' ניתן יחד עם הלוחות השניות. אחרי חטא העגל. אחרי שמשה רבנו עלה להר פעם שנייה להיות שם ארבעים יום וארבעים לילה, בהם לא פסק מתחנונים לקב"ה להשיב חרון אפו עד שנתרצה הקב"ה 'וינחם ד' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו'.

רק אז, ביום עשירי בתשרי, כאשר יורד משה מההר כשהלוחות השניות בידו הוא מביא לבני ישראל את הבשורה של 'ויאמר ד' סלחתי כדברך' ואז הוא מוסיף ומודיע כי לאות ריצוי ופיוס נצטווינו להקים מקום להשראת השכינה בישראל 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'. שתהיה שכינה שורה בכל אחד ואחד.

הקב"ה מבקש להגן על עם ישראל מחטאים נוספים הוא מבקש לשכון בתוכם. כי כדי שהתורה תתקיים בעם ישראל צריך שהקב"ה ישרה בתוכם. אף על פי ש'השמים ושמי השמים לא יכלכלוך' ו'מלוא הארץ כבודו', עדיין צריך שיהיה מקום להשראת השכינה. קודשה בריך הוא, ישראל ואורייתא צריכים להיות יחד. לכן צריך משכן וכלים, צריך מסגרת עם מחיצות וגבולות.

המדרש תנחומא מביא: 'רבי יהודה בר סימון אמר: שלושה דברים שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחוריו. בשעה שאמר לו 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' אמר: ריבונו של עולם, 'הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך' אמר לו: משה, לא כשם שאתה סבור, אלא עשרים קרש בצפון ועשרים בדרום ושמונה במערב ושמונה במזרח, ואצמצם שכינה שלי ואשכון ביניהם, וכתיב 'ונועדתי לך שם'.

'מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל' הבית היהודי, בית המדרש, המוגן והחם הכרחי לעמידה אל מול הרוחות הנושבות ברחוב. 'קורות בתינו ארזים' בכוחם למנוע כל חדירה של רוח זרה לבתינו. צריך לזה 'חכמת נשים בנתה ביתה' שמירה וערנות מתמדת על המרחב המוגן לדאוג שאכן יהיה מוגן ולדאוג שיהיה חמים ונעים לשהות בו.

איך עושים זאת, איך שומרים על הבית היהודי מפני הסערה המשתוללת בחוץ, ניתן ללמוד מהקמת המשכן וכליו. 'וזאת התרומה אשר תיקחו מאתם' התורה מפרטת לנו רשימה של חומרים הנדרשים לבניין המשכן ולהכנת כליו. 'זהב וכסף ונחושת' 'תכלת וארגמן וכו' 'עורות אילים' 'אבני שוהם ואבני מילואים'. בין כל הדרוש להקמת משכן ולהכנת כליו נמצא גם 'בשמים לשמן המשחה' למשוח את המשכן וכליו. כל תקציב ההקמה של המשכן בא ממגבית זו.

אמנם לכאורה, דבר אחד יוצא דופן נמצא ברשימה, 'שמן למאור'. שמן שיידרש להדלקת המנורה במשכן בכל יום. לכאורה זו כבר הוצאה השייכת ל'תקציב שוטף' כמו התקציב הדרוש להכנת לחם הפנים ולקניית הקרבנות.

כך הקשו ב'דעת זקנים מבעלי התוספות': 'תימה, שכל הפרשה בצרכי בניין. חוץ מפסוק זה שהוא צורך שולחן גבוה. ואינו אומר חיטים ללחם הפנים וכבשים לתמידין ועצים למערכה'. כמה וכמה תשובות נאמרו על תמיה זו ואולי גם אנו נוסיף חלקנו.

בסוף פרשת כי תשא התורה הקד' מפרטת באריכות רבה את התרומות והקורבנות שהביאו הנשיאים בחנוכת המזבח. כשראה אהרון הכהן חנוכת הנשיאים והוא ושבטו אינו ביניהן 'חלשה דעתו, אמר לו הקב"ה שלך גדולה משלהן שאתה מדליק ומיטיב את הנרות'. התפקיד שלך, הדלקת הנרות, גדול משלהם משל הנשיאים.

הרמב"ן בתחילת פרשת בהעלותך שואל את השאלה המתבקשת, מדוע הקב"ה מנחם את אהרון רק בעבודת הדלקת המנורה. הרי ישנן לאהרון הכהן ולשבטו עוד עבודות חשובות אולי יותר, כמו הקרבת הקרבנות כל ימות השנה, הקטרת הקטורת בוקר וערב ועבודת יום הכיפורים.

ומביא הרמב"ן שמצא במגילת סתרים שרמז לו כאן הקב"ה על הדלקת נרות אחרת, הדלקת נרות חנוכה. שיקבעו להדליק לדורות על הניסים והנפלאות שיעשו על ידי בניך החשמונאים לאחר שיקומו נגד תרבות יון, מעטים מול רבים וינצחו אותם.

'כי נר מצווה ותורה אור'. הדלקת הנרות בבית המקדש, מרמזת על הפצת אור התורה החוצה. על 'נר לאחד נר למאה'. תרומת ה'שמן למאור' היא חלק מהקמת המשכן שייעודו להקים מקום להשראת השכינה. מקום שיקרין מהבית חוצה. שיהיה מגדל-אור לכולם. שיזכה את הרבים.

אהרון הכהן קיבל את התפקיד הזה של הדלקת המנורה להאיר בבית פנימה זה תפקיד חשוב. אבל הקב"ה מנחם אותו ואומר לו שאמנם הדלקת הנרות בבית פנימה יש לה חשיבות רבה ביותר. אבל דע לך שיש לך תפקיד נוסף בהדלקת המנורה. שהיא תאיר גם כלפי חוץ. שהיא תהיה תשובה לאווירת הכפירה

הרב יעקב שלמה שיינברגר

איך מגיעים לתורה לשמה?

בענין תבנית המשכן וכליו נאמרו רמזים שונים, בדרך העבודה. רמז נפלא כתב בספר **מקור ברוך** להרה"ק מסערט ויזניץ זצ"ל, בפסוק "ויעש בצלאל את הארון עצי שיטים". הנה בארון היו המידות שבורות "אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רוחבו ואמה וחצי קומתו", לעומת זאת השולחן היו מידותיו שלמות "אמתיים ארכו ואמתיים רחבו", חוץ מקומתו שהיתה מידה שבורה, "ואמה וחצי קומתו".

והכוונה בזה שהארון מרמז לתורה הק', ולימוד התורה הק' יכול להיות שלא לשמה, כמאמרם ז"ל (פסחים נ.) "מתוך שלא לשמה בא לשמה", משא"כ השולחן המרמז לגשמיות שהוא דבר המושך את לב האדם צריך להיות לשמה וכולו לה' בלבד, רק קומתו הוא מידה שבורה להורות בזה שיהיה בשפלות ובענווה ולא להתנהג בגדלות חס ושלום עכ"ד.

אמנם זאת צריך לדעת, שאין ביד האדם בחירה אם ללמוד מיד לשמה או לעסוק תחילה בשלא לשמה ומתוך כך יבוא ללשמה, אלא הדרך הסלולה והבטוחה להגיע ללימוד לשמה, עוברת רק דרך לימוד שלא לשמה.

וכך מצינו בספה"ק **תולדות יעקב יוסף** (פר' חוקת אות ו), שלזה אמרו בש"ס (פסחים נ.) 'לעולם' יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ודקדקו לומר 'לעולם' יעסוק וכו', דדוקא צריך להתחיל בלימוד שלא לשמה.

ומוסיף ואומר: ונראה לי, שהטעם הוא עפ"י מה "**ששמעתי ממורי**" (-מרן הבעש"ט הק' זי"ע), ביאור הפסוק בתהילים (פרק קיט, נט) "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך", כי אם ירצה האדם לקום בחצות לילה רק לשם שמים ללמוד, יתגרה בו יצה"ר, לכך עצה היעוצה שיתעורר על מנת לעסוק בצרכיו ודרכיו שיש בו שייכות אל היצה"ר, ואח"כ "ואשיבה רגלי אל עדותיך" וכיוצא בזה בשאר עניינים, ודפח"ח.

וזהו שאמרו תחלה 'יעסוק שלא לשמה, שמתוך זה יוכל לבוא לשמה, ואז "ואשיבה רגלי אל עדותיך", מה שאין כן כשירצה לעשות מיד לשמה, יתגרה בו היצה"ר להילחם כנגדו ויתבטל מכל וכל, לכך איש החכם בתחבולות יעשה מלחמה, והחכמה תחיה בעליה עכ"ד.

והרבה האריכו הספה"ק בזה, שלא לנסות ולתפוס מדריגות גבוהות, דברים חריפים כתב הרה"ק **האוהב ישראל מאפטא** (ליקוטים חדשים שבסוף הספר פר' ויקרא) וז"ל: "כלל גדול בתורה! לאדם הרוצה לעלות אל ה' ממדריגה למדריגה, בכל מדריגה צריך שיקדימו קריאה מן השמים, ולא יתפוס מדריגות שלמעלה מהשגתו, "ובעינינו ראינו רבים מן החסידים שנעשו משוגעים ח"ו או בעלי מרה שחורה" ומאין נמצא הדבר הזה, אם מן התורה - ח"ו לומר כן, אדרבה התורה עוד משמחת את הלב, ולסיבה זו אסרו חז"ל לימוד התורה בתשעה באב ולאבל (תענית ל). אם מן המצות - הלא פקודי ה' ישרים משמחי לב (תהלים יט, ט). אלא הענין הוא כי האנשים ההם רוצים הם לעלות אל ה' והסולם נעלמה מעיניהם כי אינם עובדים את השי"ת בהדרגה ותופסים דבר שאין שייך להם בלי שום קריאה ורשות מן השמים. וגם יש אנשים שעיקר עבדות שלהם להשי"ת הוא כדי להיות בעל מדריגה, וע"ז נאמר (שמות כ, כג) לא תעלה במעלות על מזבחי, היינו כדי להיות בעל מעלה ומדריגה. כי תגלה ערותך עליו, כמו שאנו רואין שח"ו נעשו בעלי מרה שחורה. ולא כן דרך האנשים השלמים שהם עבדים מרוצים להשי"ת ואינם רוצים באמת שום מדריגה. ומה שאנו רואים שיש להם מדריגות גדולות הכל הוא ע"י כפייה מן השמים לצורך העולם ויזהר האדם בזה. ואל יהרסו לעלות אל ה' כי הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם עכ"ל.

ועפ"י יסוד זה, מבארים העולם את המדרש (בראשית רבה ט, ז) על הפסוק "והנה טוב מאוד", 'טוב' זה היצר טוב, 'טוב מאוד' זהו "היצר הרע". ולכאורה הם דברי פלא, ולדרכנו יומתקו הדברים, היצ"ט אומר לאדם בחור בטוב, והיצה"ר אומר לאדם טוב אינו מספיק בשבילך, אתה צריך ללכת על הכל, על הכי טוב, ובזה מפילו לעצבות ומרה שחורה.

[אגב בדברי מדרש אלו, יש ליתן טעם לשבח לאלו שנהגו לומר קודם אמירת ה'קידוש' בליל שב"ק את הפסוק "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד", עפ"י דידוע מהספה"ק (ראה בספר עבודת הקודש מהחיד"א) דקודם קידוש יהרהר בתשובה, ובזה י"ל שלכך מזכירים פסוק זה, הרומז על היצה"ר ודו"ק].

פוטו סטודיו

גל פז- רשת למוסיקה
ירושלים-ב"ב-חיפה

פוטו ציון
צילום אירועים, מצלמות וסטודיו

אחים הקר
רשת בשר למהדרין

• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •

צבי ורצברגר
בית האנרגיה

המנעולן הנאמן זאב הורוביץ
דלתות פלדה ומפתחות

לעילוי נשמת
רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר